

ფინანსური სისტემა და ფინანსური შუამავლები

საქართველოს ეროვნული ბანკი
National Bank of Georgia

საერთაშორისო კრიტიციზმის სარეზერვო ფონდი

■ ფინანსური სისტემა

ფინანსური სისტემა - ეს არის სისტემა, რომლის მიზანსაც, მასში შემავალი ფინანსური ინსტიტუტების საშუალებით, **დამზღვევლებსა და მსესხებლებს შორის ფინანსური რესურსის, ანუ ფულის,** გადაადგილება წარმოადგენს. ფინანსური ინსტიტუტები, თავის მხრივ, ფიზიკურ პირებს, კერძო კომპანიებსა და სახელმწიფო ორგანიზაციებს სხვადასხვა ფინანსურ მომსახურებებს სთავაზობენ.

რატომ არის მნიშვნელოვანი ფინანსური სისტემა? წარმოვიდგინოთ, რომ, ერთი მხრივ, გვყავს პირები, რომლებსაც აქვთ დანაზოგი და სურთ ეს თანხა არამხოლოდ უსაფრთხოდ შეინახონ, არამედ რაიმე საქმეს მოახმარონ და სარგებელი მიიღონ, მეორე მხრივ კი, გვყავს პირები, რომლებსაც აქვთ ბიზნეს იდეები და ინიციატივები, თუმცა მათ განსახორციელებლად ფინანსური კაპიტალი, ანუ თანხა სჭირდებათ.

ფინანსური სისტემა სწორედ ამ მხარეებს - მათ, ვისაც აქვს კაპიტალი, და მათ, ვისაც სჭირდება კაპიტალი - აკავშირებს ერთმანეთთან, რაც საშუალებას იძლევა მოხდეს ახალი პროექტების განხორციელება, მეტი საქონლისა და მომსახურებების შექმნა, და ამ გზით, ეკონომიკის განვითარება.

ამ ბროშურაში, მოკლედ მიმოვიხილავთ საქართველოში ყველაზე გავრცელებულ

ფინანსურ ინსტიტუტებს.

დავიწყოთ ფინანსური სისტემის ყველაზე ცნობილი მოთამაშეებით - **ბანკებით.**

თანამედროვე სამყაროში, ბანკების გარეშე ცხოვრება თითქმის წარმოუდგენელია. საქართველოში საბანკო სექტორი ეკონომიკის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს.

2019 წლის დეკემბრის მდგომარეობით, საქართველოში 15 კომერციული ბანკია, რომელთა საქმიანობასაც საქართველოს ეროვნული ბანკი ზედამხედველობს. მოკლედ გავცნოთ საქართველოს ეროვნული ბანკისა და კომერციული ბანკების ფუნქციებს:

■ საქართველოს ეროვნული ბანკი

საქართველოს ეროვნული ბანკი საქართველოს ცენტრალური ბანკია და მისი საქმიანობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანია **ფასების სტაბილურობის** უზრუნველყოფა, რაც გულისხმობს ქვეყანაში ინფლაციის, ანუ ფასების საერთო დონის ზრდის, ზომიერი და წინასწარ განსაზღვრული განაკვეთის შენარჩუნებას.

საქართველოს ეროვნული ბანკის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქციაა ქვეყანაში ფინანსური სტაბილურობის

ხელშეწყობა. ამ მიზნით ის **ზედამხედველობას უწევს საფინანსო სექტორს**, რაც მიზნად ისახავს მისი სტაბილურობის, გამჭვირვალობის, გამართული და უსაფრთხო ფუნქციონირების უზრუნველყოფას. ეს კი, თავის მხრივ, მომხმარებლებისა და ინვესტორების უფლებებისა და ინტერესების დაცვის წინაპირობაა. ამ ყველაფრის უზრუნველსაყოფად ეროვნული ბანკი საფინანსო სექტორს, მათ შორის, კომერციულ ბანკებს და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, გარკვეულ საკანონმდებლო მოთხოვნებს უწესებს, რომელთა დარღვევისთვისაც ეროვნულ ბანკს სანქციების დაწესებაც შეუძლია.

საქართველოს ეროვნული ბანკი ასევე პასუხისმგებელია უზრუნველყოფის ქვეყანაში საგადახდო სისტემების და ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ეფექტიანი და გამართული ფუნქციონირება. ფასიანი ქაღალდების შესახებ უფრო დეტალური ინფორმაცია იხილეთ ბროშურაში “ფასიანი ქაღალდები და საფონდო ბირჟა”.

დამატებით, ეროვნული ბანკი ატარებს სპეციალურ ღონისძიებებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ალკვეთოს საფინანსო სისტემის გამოყენებით ტერორიზმის დაფინანსება და უკანონო შემოსავლების ლეგალიზება. უკანონო შემოსავლების ლეგალიზება ნიშნავს უკანონოდ მიღებული შემოსავლისთვის კანონიერი სახის მიცემას (მაგ.

აღებული ქრთამით უძრავი ქონების შეძენას), ასევე, ამგვარი ქონების ნამდვილი წარმოშობის, მესაკუთრის ან მფლობელის დამალვას, რაც დანაშაულებრივი ქმედებაა.

მომხმარებელთა უფლებების ეფექტურად დაცვის მიზნით, შესაბამისი რეგულაციების განვითარების პარალელურად, ეროვნული ბანკი აქტიურად მუშაობს **მოსახლეობის ფინანსური განათლების დონის ამაღლებაზეც**.

სწორედ ფინანსური განათლება ეხმარება ადამიანებს, ჩამოყალიბდნენ ინფორმირებულ და პასუხისმგებელიან მომხმარებლებად, რომლებმაც იციან, თუ როგორ დაიცვან საკუთარი უფლებები, მიიღონ გონივრული გადაწყვეტილებები და გაიუმჯობესონ ფინანსური კეთილდღეობა.

აღსანიშნავია, რომ ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია, საბანკო მომსახურება გაუწიოს როგორც საქართველოს, ისე სხვა ქვეყნის მთავრობებს, სხვა ცენტრალურ ბანკებსა და ფინანსურ შუამავლებს, აგრეთვე, საერთაშორისო ორგანიზაციებს. ამასთან, მხოლოდ მას აქვს უფლება განახორციელოს ფულის ნიშნების ემისია, ანუ **ქართული ფულის - ბანკნოტებისა და მონეტების გამოშვება**. დაბოლოს, ეროვნული ბანკი აქვეყნებს **ოფიციალურ გაცვლით კურსს** ლარსა და სხვა ვალუტებს შორის, როგორცაა აშშ დოლარი, ევრო და ა.შ. ფულისა და ვალუტის შესახებ

ინფორმაცია უფრო დეტალურად იხილეთ ბროშურაში “ფული და ვალუტა”.

კომერციული ბანკები

კომერციული ბანკები მომხმარებლებს სხვადასხვა ფინანსურ მომსახურებას სთავაზობენ: ბანკში შესაძლებელია ანგარიშის გახსნა და მისი მართვა, დეპოზიტზე თანხის დაგროვება, სესხის (იგივე კრედიტის) აღება ბიზნესის დასაწყებად და გასაფართოებლად, სახლის შესაძენად, სწავლის დასაფინანსებლად ან სხვა მიზნით, თანხის საქართველოში ან საზღვარგარეთ გაგზავნა, საგადახდო (პლასტიკური) ბარათების მიღება, და ა.შ.

ბანკი დამზღვევებსა და მსესხებლებს შორის შუამავლის როლს თამაშობს. უფრო მარტივად რომ ავხსნათ, ბანკები იღებენ დეპოზიტებს, რის სანაცვლოდაც დამზღვევლებს საპროცენტო სარგებელს უხდიან. ამის შემდეგ კი, ბანკები მოზიდულ სახსრებს სესხის სახით გასცემენ, რის სანაცვლოდაც მსესხებლებისგან საპროცენტო სარგებელს იღებენ¹.

ბანკის მოგების მნიშვნელოვან ნაწილს სწორედ მოზიდული და გაცემული თანხების საპროცენტო განაკვეთებს შორის არსებული სხვაობა წარმოადგენს.

საბანკო საქმიანობა სხვა ბიზნესების მსგავსად, მოგების მიღებაზეა ორიენტირებული.

თუმცა, კომერციულ ბანკებზე მნიშვნელოვანი რეგულაციები ვრცელდება, რომლებიც მათ უსაფრთხო ფუნქციონირებას უწყობს ხელს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გარდა დეპოზიტების განთავსებისა და სესხებისა, კომერციული ბანკები შემდეგ მომსახურებებსაც გთავაზობენ:

■ **თანხის გადარიცხვა და ფულადი გზავნილების განხორციელება** მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში.

■ **კომუნალური და სხვა გადასახადების გადახდა** როგორც ბანკის ფილიალში, ისე დისტანციურად, ინტერნეტბანკის საშუალებით.

■ **საგადახდო ბარათების გაცემა**, რომელთა დახმარებითაც შესაძლებელია სავაჭრო / მომსახურების ობიექტებში მაღაზიაში, კაფეში, კინოში, ტრანსპორტში, ა.შ.) და ინტერნეტით თანხის გადახდა, ასევე, ბანკომატით დღის ნებისმიერ მონაკვეთში ფულის განაღდება.

■ **ვალუტის კონვერტაცია.**

■ და სხვა.

¹ აღსანიშნავია, რომ ბანკებს თანხების მოზიდვა სხვა ფინანსური ინსტიტუტებისგან სესხის აღების გზითაც შეუძლიათ.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები

ბანკების გარდა, ქვეყანაში არაერთი ტიპის ფინანსური ორგანიზაცია გვხვდება. მათ შორის, სექტორის სიდიდიდან გამომდინარე, პირველ რიგში, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებზე ვისაუბროთ.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია ფინანსური ორგანიზაციაა, რომელიც ბანკის მსგავსად, გასცემს სესხებს ფიზიკურ პირებსა და კომპანიებზე და მათ სთავაზობს სხვადასხვა მომსახურებას, როგორცაა ვალუტის კონვერტაცია და ფულადი გადარიცხვები. თუმცა, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას **არ აქვს დეპოზიტების მიღების და 100,000 ლარზე მეტი მოცულობის სესხების გაცემის უფლება.**

2019 წლის ნოემბრის მდგომარეობით, საქართველოში 50-მდე მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია ფუნქციონირებს.

სადაზღვევო კომპანიები

დაზღვევა ფინანსური ინსტრუმენტია, რომლის დახმარებითაც შესაძლებელია პოტენციური რისკების დადგომისას წარმოქმნილი **ზარალის შემცირება** ან **თავიდან აცილება.** სადაზღვევო კომპანიები ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს იმ რისკებისაგან აზღვევენ, რომელთა წინაშეც ისინი შეიძლება აღმოჩნდნენ,

სანაცვლოდ კი დაზღვეული პირები სადაზღვევო კომპანიას ფულად შენატანს უხდიან, რასაც სადაზღვევო პრემია ეწოდება.

სადაზღვევო შემთხვევის დადგომისას, ანუ წინასწარ განსაზღვრული რისკების რეალიზების შემთხვევაში, სადაზღვევო კომპანია დაზღვეულ პირებს სრულად ან ნაწილობრივ, წინასწარ შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში უნაზღაურებს ზარალს. შესაბამისად, დაზღვევა ძალიან **სასარგებლო და პრაქტიკული** საშუალებაა ფინანსური სტაბილურობისა და სიმშვიდის მისაღწევად და ამ კუთხით სადაზღვევო კომპანიებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ.

არსებობს დაზღვევის სხვადასხვა სახეობა - **პირადი** (მაგ. ჯანმრთელობის, სამოგზაურო), **ქონების** (მაგ. ავტომობილის, სახლის, საწარმოს დანადგარების) და **პასუხისმგებლობის** (მაგ. ავტომობილის მფლობელთა პასუხისმგებლობის) დაზღვევა. დაზღვევის ფორმებისა და სადაზღვევო კომპანიების საქმიანობის შესახებ ინფორმაცია უფრო დეტალურად იხილეთ ბროშურაში “დაზღვევა”.

საქართველოში 2019 წლის დეკემბრის მდგომარეობით 17 სადაზღვევო კომპანია ფუნქციონირებს, რომლებიც მომხმარებლებს სხვადასხვა ტიპის დაზღვევას სთავაზობენ. საქართველოს სადაზღვევო სექტორის ფინანსური სტაბილურობის უზრუნველყოფის

მიზნით სადაზღვევო კომპანიების საქმიანობას დაზღვევის სახელმწიფო ბედამხედველობის სამსახური უწევს ბედამხედველობას.

სალიზინგო კომპანიები

სალიზინგო კომპანია ფინანსური ინსტიტუტია, რომელიც ბიზნესს ეხმარება დაფინანსების მოპოვებაში. თუმცა ბანკისგან განსხვავებით, სალიზინგო კომპანია ბიზნესს ფულს პირდაპირი სახით არ ასესხებს. ამის ნაცვლად, ის ბიზნესის მაგივრად ყიდულობს **აქტივს**, ანუ ნივთს/ალტურვილობას, რომელიც ბიზნესს განვითარებისთვის სჭირდება - ასეთი აქტივი შეიძლება იყოს სატრანსპორტო საშუალება, სამედიცინო და სხვა ტიპის დანადგარი, სამშენებლო მასალა, ალტურვილობა და სხვა - და ამ აქტივს ბიზნესს მისთვის საჭირო ვადით გადასცემს².

ამ ვადის განმავლობაში ბიზნესი სარგებლობს მისთვის გადაცემული ალტურვილობით, იღებს შემოსავალს და სანაცვლოდ, სალიზინგო კომპანიას უხდის გადასახადს. ლიზინგის **ვადა, საპროცენტო განაკვეთი და პირობები** ხელშეკრულებაში იწერება, რომელსაც სალიზინგო კომპანია და ბიზნესი აწერენ ხელს. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადის გასვლის შემდეგ კი, ბიზნესისთვის გადაცემული

ალტურვილობა გადავა ბიზნესის საკუთრებაში ან დაუბრუნდება სალიზინგო კომპანიას.

ლიზინგსა და სესხს შორის არჩევანის გაკეთებისას, მომხმარებელმა აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს ორივე შემთავაზებასთან დაკავშირებული **სრული ხარჯი**, დასვას შეკითხვები და გადანიყვებილება მხოლოდ ორივე პროდუქტის **ყველა პირობის** - როგორცაა, **საპროცენტო განაკვეთი, დაფარვის გრაფიკი, ვადა**, და ა.შ. - კარგად გაცნობის შემდეგ მიიღოს.

საფონდო ბირჟა

საფონდო ბირჟა ფინანსური ინსტიტუტია, რომელიც ხელს უწყობს ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობას დადგენილი წესების შესაბამისად. **საფონდო ბირჟა საშუამავლო დაწესებულებაა** და ერთმანეთთან აკავშირებს ფასიანი ქაღალდების **მყიდველებსა** და **გამყიდველებს** და მათ ყველა იმ მომსახურებას უწევს, რაც ხელს უწყობს გარიგების დადებას.

ფასიანი ქაღალდების მყიდველის მიერ მოგების მიღება დამოკიდებულია ემიტენტის (ანუ ფასიანი ქაღალდის გამომშვების) მომგებიანობაზე და ამ რისკებს ინვესტორი, ანუ ფასიანი ქაღალდის მყიდველი იღებს. იმ პირებს, რომლებიც ფასიანი ქაღალდების ყიდვა-გაყიდვას ახორციელებენ, ბროკერები ან დილერები ჰქვიათ.

² ლიზინგით სარგებლობა ფიზიკურ პირებსაც შეუძლიათ.

ბროკერები ძირითადად კლიენტების დავალებით მუშაობენ და დამქირავებლის მოგების ზრდაზე არიან ორიენტირებულნი. **დილერები** კი, რომლებიც შეიძლება იყვნენ მაგ. ბანკები და საინვესტიციო კომპანიები, ბაზარზე საკუთარი სახსრებით ვაჭრობენ და დაკავშირებულ რისკებსაც საკუთარ თავზე იღებენ. ბროკერები და დილერები კარგად იცნობენ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ნიუანსებს და სწრაფად იღებენ გადაწყვეტილებას ყიდვა-გაყიდვის შესახებ.

საფონდო ბირჟის გამართულ ფუნქციონირებას მნიშვნელოვანი როლი აქვს ეკონომიკის განვითარებაში, და საქართველოშიც ამ სფეროს განვითარება ერთ-ერთ პრიორიტეტად დაისახა. ამჟამად საქართველოში ორი ლიცენზირებული საფონდო ბირჟაა: საქართველოს საფონდო ბირჟა და თბილისის საფონდო ბირჟა, თუმცა ამ ეტაპზე მხოლოდ საქართველოს საფონდო ბირჟაა აქტიური.

2019 წლის ნოემბრის მდგომარეობით საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში 40-მდე კომპანიის ფასიანი ქაღალდია დაშვებული. საქართველოში ფასიანი ქაღალდების გამოშვებასა და მათი მიმოქცევის დროს წარმოშობილ ურთიერთობებს საქართველოს ეროვნული ბანკი არეგულირებს.

ფასიანი ქაღალდებისა და საფონდო ბირჟის შესახებ უფრო მეტი ინფორმაცია იხილეთ ბროშურაში “ფასიანი ქაღალდები და საფონდო ბირჟა”.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ორგანიზაციებისა, ბაზარზე გვხვდება ვალუტის გადაამცვლელი პუნქტები (კომპანიები, რომლებიც მომხმარებლებს სთავაზობენ ვალუტის კონვერტაციას), სესხების გამცემი სუბიექტები, საგადახდო მომსახურების პროვაიდერები (ეროვნული ბანკის მიერ რეგისტრირებული ორგანიზაციები, რომლებიც მომხმარებლებს სხვადასხვა საგადახდო მომსახურებას სთავაზობენ - მაგ. ფულადი გზავნილების განხორციელება და ა.შ.) და სხვა ტიპის დაწესებულებებიც, რომლებიც ამა თუ იმ ფინანსურ მომსახურებას სთავაზობენ მომხმარებლებს.

გაითვალისწინეთ, რომ სხვადასხვა სახის ფინანსურ ორგანიზაციებზე სხვადასხვა ტიპის ზედამხედველობა ვრცელდება. აღსანიშნავია, რომ 2018 წლიდან, ყველა ფინანსური შუამავალი, რომელიც ფულად სახსრებს მოიზიდავს 20-ზე მეტი პირისგან აპირებს, ვალდებულია დარეგისტრირდეს ეროვნულ ბანკში, რაც მომხმარებლების დანაზოგების უსაფრთხოების უზრუნველყოფისკენ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯია.

ამას გარდა, 2019 წლიდან ეროვნული ბანკის რეგულირებასა

და ზედამხედველობას
ექვემდებარება სესხის გამცემი
ყველა მენარმე სუბიექტი,
რომლის მიმართ ერთდროულად
20-ზე მეტ პირს აქვს სასესხო
ვალდებულება.

დაბოლოს, გაითვალისწინეთ,
რომ სხვადასხვა ცხოვრებისეული
საჭიროებისთვის სხვადასხვა
ფინანსური მომსახურება
არსებობს. ნებისმიერი
გადაწყვეტილების მიღებამდე,
მათ შორის ფინანსური
ორგანიზაციის შერჩევამდე,

ყურადღებით უნდა აწონ-
დაწონოთ თქვენი **ფინანსური
შესაძლებლობები**, მოიძიოთ
რაც შეიძლება მეტი **ინფორმაცია**
იმ ორგანიზაციის შესახებ,
რომელთანაც საქმიან
ურთიერთობას აპირებთ,
გაერკვეთ შემოთავაზებულ
პირობებში, ყურადღებით
წაიკითხოთ ხელშეკრულება,
რომელსაც ხელს აწერთ, და
დასვათ თქვენთვის საინტერესო
შეკითხვები.

**ინფორმირებულობა
გონივრული
გადაწყვეტილებების
მიღების საწინდარია!**

